

УДК 631.162

Загорєєва О.Ю.

Таврійський Державний агротехнологічний Університет

ДЕЯКІ АСПЕКТИ БАЛАНСУВАННЯ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ

© Загорєєва О. Ю.

У статті досліджуються основні напрямки та проблеми балансування доходів та витрат за сплатою пенсійного збору платниками в Пенсійних фондах, які впливають на рівень пенсійного забезпечення та потребують вирішення.

Ключові слова: пенсія, пенсійне забезпечення, доходи, витрати, пенсійна система.

This article investigates the major trends and problems of balancing doho-virgins and expenses for collecting payment of pension payers to pension funds, which affect the level of pensions and require solutions.

Key words: pension, pensions, income, expenses, pension system.

В статье исследуются основные направления и проблемы балансировки доходов и расходов по уплате пенсионного сбора плательщиками в Пенсионных фондах, которые влияют на уровень пенсионного обеспечения и требуют решения.

Ключевые слова: пенсия, пенсионное обеспечение, доходы, расходы, пенсионная система.

Постановка проблеми. За сучасних умов в Україні система пенсійного страхування потребує глибокої трансформації напрямку максимальної відповідності вимогам ринкової економіки. Метою будь-якої солідарної системи є забезпечення адекватних пенсійних виплат та достатнього рівня фінансування. Все це залежить від збалансованого рівню доходів та витрат Пенсійного фонду.

Аналіз основних досліджень та публікацій. У науковий літературі, присвячений питанню збалансування доходів та витрат Пенсійних фондів досліджувались багатьма зарубіжними і вітчизняними вченими. Основні теоретичні засади організації та пошук шляхів виходу з кризи викладені в працях учених та фахівців: Волощук Г.О., Пасічник Ю.В., Прямухіна Н.В., Конопліна Ю.С., Юрій С.І., Адамик О.

Незважаючи на це багато організаційно-економічних та науково-технічних питань цієї теми потребують подальшого

дослідження. Досі залишаються не розв'язаними проблеми, пов'язані зі становищем і розвитком теоретичних основ функціонування механізму пенсійного забезпечення в Україні.

Ціль роботи. Наша наукова розвідка має за мету розглянути особливості побудови фінансово збалансованої пенсійної системи, проаналізувавши основні проблеми та запропонувати напрямки вирішення.

Основний матеріал дослідження. Почата ще в 2003 році пенсійна реформа далека до завершення. По-перше, пенсія не є гарантією від бідності. По-друге, система залишається соціально несправедливою - як по професійному, так і по гендерній ознаці. По-третє, не відбулася детінізація заробітків і доходів у цілому. По-четверте, Пенсійний фонд України не може обійтися без дотацій з бюджету. По-п'яте, незважаючи на те, що передбачалося впровадження загальнообов'язкової накопичувальної системи (другий рівень), вона дотепер не впроваджена. А недержавне пенсійне страхування (третій рівень пенсійної системи) як і раніше перебуває в зародковому стані.

Частка пенсійних витрат у ВВП стрімко росте, за попередніми даними, в 2009 році вона становить 17% (це найвищий показник у світі).

Стан пенсійної системи та перспективи її розвитку великою мірою визначаються демографічною ситуацією. Для України, як і для більшості країн світу, головною демографічною тенденцією поточного століття є процес старіння населення, що виявляється у зростанні частки осіб похилого віку, а особливо – у зміні співвідношень між чисельністю поколінь.

Прогресуюче старіння населення вимагає реформування пенсійних систем, оскільки зростає співвідношення між кількістю одержувачів пенсій та платників внесків. Особливої актуальності набуває подовження тривалості трудового періоду та зростання рівня зайнятості людей старшого віку, в тому числі шляхом підвищення пенсійного віку.

Дотепер спроби балансування бюджету Пенсійного фонду зводилися до спроб збільшити надходження. Фактично вони здійснювалися тільки у двох напрямках: перше - був підвищений розмір пенсійного збору для роботодавців, друге - уживали кілька спроб змусити підприємців - фізичних осіб платити хоч би

мінімальний пенсійний внесок. Що стосується спроб скорочення витрат не було ні однієї.

Відповідно, росте потреба в дотаціях з бюджету. У роки найбільш різкого підвищення пенсій - це 2005-й, 2008 рік і кризовий 2009-й - бюджетні асигнування досягали третини доходів Пенсійного фонду. Наступний крок, на нашу думку, - відмовитися від страхового принципу призначення пенсій і фінансувати пенсії з бюджету.

Подальше збільшення пенсійних витрат ставить під погрозу виконання державою всіх своїх функцій і зобов'язань - як у соціальній сфері, так і в інших сферах (армія, міліція, наука, Євро-2012 і т.д.). Отже, раціоналізація пенсійних витрат є нагальною потребою.

Однак навіть короткострокові антикризові міри повинні бути підлеглі стратегічним цілям розвитку пенсійної системи.

Навантаження на пенсійну систему неминуче буде рости. І отут ми підходимо до основному питанню: що роботи? Можна розглянути такі варіанти по збалансуванню пенсійної системи (табл. 1).

Таблиця 1

Заходи по збалансуванню пенсійної системи

Варіанти заходів	Наслідки та результати впровадження
Втримати бездефіцитність Пенсійного фонду, залишаючи ставку внесків на пенсійне страхування на сучасному рівні (32,3+2=35,2%)	Коефіцієнт заміщення заробітку пенсіями (страхова частина) знизиться із сучасних 40 до 35% в 2025 році й до 28% в 2050-м. Поширення бідності пенсіонерів щодо працюючого населення абсолютно неминуче.
Намагаємося підтримати коефіцієнт заміщення на рівні 40%, але повинні підвищувати розмір ставки внеску	Сумарну ставку внеску на пенсійне страхування прийде підвищити до 40% в 2025 році й до 50% - в 2050-м. Це означає збільшення фіскального тягаря на фонд заробітної плати, практично неминучу подальшу тінізацію трудових відносин і оплати праці, а у випадку перерозподілу додаткового внеску на працівників - зниження реальної заробітної плати.
Втримуємо незмінними розмір пенсійного збору й коефіцієнт заміщення, а дефіцит Пенсійного фонду покриваємо за рахунок коштів державного бюджету	Результат: в 2025 році державний бюджет буде змушений замінити своїми коштами 12%, а в 2050-м - 30% обсягу загублених страхових внесків. Якщо наш бюджет витримає, якщо він у таких умовах зможе фінансувати утворення, охорону здоров'я, армію, міліцію, науку, культуру, це буде добре.

<p>Підвищення пенсійного віку</p>	<p>Переваги:</p> <ul style="list-style-type: none"> – розширення можливостей розвитку людського потенціалу й реалізація трудових прав завдяки продовженню активного життєвого й трудового періодів. Мені можуть заперечити, що настання пенсійного віку не означає автоматичне витиснення людини з ринку праці. Це так, але дуже незначна частина пенсіонерів офіційно продовжує працювати; – підвищення рівня життя пенсіонерів завдяки збільшенню тривалості стажу й розміру пенсій. Зараз альтернативою цьому є можливість одночасно одержувати пенсію й заробітну плату;
	<ul style="list-style-type: none"> – поліпшення фінансової заможності пенсійної системи й всієї системи суспільних фінансів; – зм'якшення проблеми дефіциту робочої чинності - є альтернативою залученню робочої чинності з-за кордону; – мінімальний організаційний супровід. <p>Ризик один - він пов'язаний з політизацією цього напрямку дій. Те, що населення не буде в захваті, це зовсім зрозуміло. Але населенню можна пояснювати, з ним можна працювати. Замість цього президенти й уряд говорять про неприйнятність подібного напрямку для України.</p> <p>Із всіх розвинених країн пенсійний вік 55 років установлений тільки в Австралії, інші країни не дуже розвинені. Зв'язок між пенсійним віком і тривалістю життя при народженні не занадто проглядається.</p> <p>У цивілізованих країнах у переважній більшості встановлений однаковий пенсійний вік для жінок і чоловіків.</p>
<p>Обмеження пенсій працюючим пенсіонерам</p>	<p>Переваги:</p> <ul style="list-style-type: none"> – це необхідна передумова підвищення пенсійного віку. Поки працюючі пенсіонери зможуть без обмежень одержувати пенсію й зарплату в повному обсязі, ми не зможемо реально підвищити пенсійний вік; – на нашу думку, у випадку встановлення обґрунтованої межі сумарного доходу можна досягти сприйняття широкими верствами населення. <p>Ризики:</p> <ul style="list-style-type: none"> – багато пенсіонерів відмовляться від продовження трудової діяльності або стануть

	<p>приховувати трудові відносини;</p> <p>– ми можемо втратити кадри утворення й охорони здоров'я, оскільки в цих галузях дуже висока частка працюючих пенсіонерів. Але все залежить від того, де ми поставимо межу максимально припустимого сукупного доходу, тобто сукупної заробітної плати й пенсії. У сферах освіти й охорони здоров'я зарплати й пенсії невеликі, вони можуть вкластися в цей норматив;</p> <p>- проблеми зі ст. 22 Конституції України.</p> <p>На наш погляд для України більше прийнятний шлях - установити певні обмеження, але не забороняти повністю.</p>
<p>Обмежуємо право на дострокове одержання пенсії із солідарної системи</p>	<p>Переваги:</p> <p>– такий крок відповідає світовій практиці. Тільки три країни у світі за роботу в небезпечних, шкідливих умовах пропонують одержувати пенсію на 5-10 років раніше: Україна, Беларусь, Російська Федерація.</p> <p>– Ризики:</p> <p>– По-перше, ми не маємо реальних можливостей масового скорочення зайнятості в шкідливих і небезпечних умовах.</p> <p>– По-друге, існує недостача кадрів у відповідних галузях. Ми повинні чимсь стимулювати тих же шахтарів, хіміків, металургів і т.д.</p> <p>– По-третє, буде опір роботодавців і профспілок. Із цим потрібно вважатися, але цей напрямок перспективно.</p>

На сьогоднішній момент залишаються нерозв'язними такі питання пенсійного забезпечення:

- поширення пільг щодо сплати пенсійних внесків;
- наявність заборгованості за внесками на обов'язкове державне пенсійне страхування підприємств, установ, організацій;
- великий розрив розмірах пенсій чоловіків і жінок (середній розмір пенсії жінок, визначений за ст.. 27 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», становить 57% такого показника для чоловіків);
- відсутність належної диференціації пенсійних виплат, обумовленої страховими внесками впродовж трудової діяльності; ця

проблема особливо загострилась після підвищення інших пенсій, систематичного намагання різних груп впливу збільшити розмір пенсійних виплат незалежно від фактичної сплати страхових відносин;

- брак дієвих стимулів до сплати страхових внесків за період, що перевищує тривалість стажу, необхідного для отримання мінімальної пенсії (20 років для жінок, 25 років – для чоловіків);

- існування більше двадцяти законів, що встановлюють особливі умови пенсійного забезпечення певної категорії громадян;

- тентова заробітна плата та зайнятість;

- нерозвинутий фінансовий сектор та неналежне корпоративне управління;

- низький рівень інформаційно-роз'яснювальної роботи та усвідомлення серед роботодавців і найманих працівників необхідності додаткового пенсійного забезпечення;

- недостатній рівень професійної підготовки працівників системи недержавного пенсійного забезпечення;

- нестача Аніних фінансових інструментів для інвестування пенсійних активів;

- незадовільний рівень фінансової та правової обізнаності населення у питаннях пенсійного забезпечення;

- недовіра до пенсійної системи.

Висновки. Безперечно, поглиблення пенсійної реформи виходить далеко за межі балансування бюджету Пенсійного фонду України, і жоден з розглянутих варіантів обмеження неконтрольованого росту витрат ПФУ не є елементом реформування. Це просто елементи балансування. Однак балансування бюджету ПФУ - необхідна умова подальшого проведення реформи, зокрема впровадження другого рівня, оскільки це прямо записано в законі.

Основні реформи повинні стосуватися поколінь працюючого населення й здійснюватися комплексно, з метою запобігання звуження пенсійних прав і/або компенсування звуження прав одним розширенням інших. Зокрема, підвищення пенсійного віку може компенсуватися розширенням можливостей зайнятості й підвищенням матеріального добробуту, збільшенням тривалості необхідного стажу для одержання пенсії в повному розмірі, можливістю участі в накопичувальному пенсійному страхуванні.

Список використаних джерел:

1. Адамик О. Організація обліку виконання бюджету органами пенсійного фонду України// Бухгалтерський облік і аудит. – 2007. -№5. – с.36-42
2. Зайчук Б.О., Зарудний О.Б., Березіна С.Б. Пенсійний фонд: Організаційно-правові засади функціонування. – К., 2006. – 1150с.
3. Конопліна Ю.С. Соціальне страхування. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. – 224с.